

Yttrande

Datum
2016-08-26
Ert datum
2016-04-25

Vårt dnr
037/2016-4.1.1.
Ert dnr
M2016/00673/Ke
Sidnr
1(3)

Regeringskansliet
Miljö- och energidepartementet
Kemikalieenheten
Att Rasa Ptasekaite
e-post
m.registrator@regeringskansliet.se
rasa.ptasekaite@regeringskansliet.se

Möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av genetiskt modifierade växter i Sverige (SOU 2016:22)

Yttrande

Nämnden ser inget behov av att genomföra direktivet i svensk rätt och därmed inget behov av en lagändring.

Syftet med GMO-lagstiftningen är att skydda människors och djurs hälsa och miljön och för varje enskild genmodifierad växt görs en vetenskapsbaserad riskbedömning. Att genomföra direktivet innebär att öppna upp för förbud av odling av grödor som bedömts vara lika säkra för hälsa och miljö som den konventionella motsvarigheten. Miljöbalkens bestämmelser syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, medan ändringsdirektivet medger odlingsförbud grundat på helt andra skäl än av hänsyn till miljö och hälsa. Skulle direktivet genomföras i svensk rätt är nämnden därför tveksam till att bestämmelserna införs i miljöbalken.

Om direktivet införs bör ett eventuellt förbud gälla hela landet och det bör vara regeringen som beslutar om nationella förbud eller begränsningar.

Nämnden anser att det är viktigt att, som utredaren föreslår, skydda forskning och utveckling genom att en särskild punkt införs i den eventuella lagstiftningen som innebär att ett odlingsförbud inte får begränsa möjligheterna till fältförsök.

Bakgrund

Den 2 april 2015 trädde direktiv (EU) 2015/412 om ändring av direktiv 2001/18/EG vad gäller medlemsstaternas möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av genetiskt modifierade organismer inom sina territorier i kraft. Direktivet är frivilligt för medlemsstaterna att genomföra och det finns därför inget angivet sista datum för genomförandet.

Ändringen innebär att en medlemstat under godkännandeförfarandet av en viss gröda kan kräva att hela eller delar av landet undantas ansökan. Medlemsstaten behöver inte ange något skäl. Om en medlemsstat inte ställt något sådant krav inom gällande tidsramar eller om den som ansöker om ett marknadsgodkännande står fast vid innehållet i sin ursprungliga ansökan, får medlemsstaten anta bestämmelser som förbjuder eller begränsar odling. I det sistnämnda fallet måste

medlemsstaten åberopa tvingande skäl, vilket innebär att det ska röra sig om skydd av ett väsentligt allmänintresse.

Direktivet infördes som ett försök att lösa den blockering som råder när det gäller ansökningar som omfattar genetiskt modifierade växter. Kvalificerad majoritet har inte uppnåtts vid någon omröstning bland medlemsstaterna efter det att livsmedels- och foderlagstiftningen trädde i kraft 2003 och det sex år långa *de facto* moratoriet hävdes.

Tillståndprocessen ändras inte. Det innebär att för att odla en genetiskt modifierad växt fortfarande krävs kvalificerad majoritet bland medlemsstaterna för ett godkännande.

Inom EU odlas sedan 18 år tillbaka sorter som bygger på den insektsresistenta majsen MON810. I tillståndprocessen finns åtta ansökningar om odling, sju majs och en sojaböna. Den ansökan som legat längst i väntan på beslut lämnades in för 15 år sedan, den senaste ansökan i systemet lämnades in 2008.

Överväganden

Odling av genetiskt modifierade grödor kommer med största sannolikhet inte att vara aktuellt i Sverige inom en överskådlig framtid. En förutsättning för att en genetiskt modifierad gröda ska vara lönsam att odla, oavsett gentekniskt tillförd egenskap, är att det finns sorter som är lämpade för svenska odlingsförhållanden. Majs är en gröda som trivs och producerar bäst i ett varmt klimat och majsförädlingen är därför främst inriktad mot marknader söder om Sverige. När det gäller sojaböna finns idag inget sortmaterial på marknaden som är anpassat för svenska förhållanden.

Utredaren skriver att lagstiftning är ett sätt att lösa ett problem i samhället. Inom EU är det tillåtet att odla en typ av genmodifierad gröda och den odlas på blygsamma arealer. I Sverige odlas inga genmodifierade grödor alls och det torde dröja innan det eventuellt kan komma att bli aktuellt. Nämnden kan därför inte se att det finns något överhängande problem.

Införandet av direktivet i svensk lagstiftning skulle skicka signaler till forskare som arbetar med genmodifierade grödor att det de arbetar med utgör ett potentiellt problem i samhället. Det skulle också innebära att de produkter som svensk forskning kan komma att genererar skulle kunna förbjudas utan att något skäl behöver anges.

Det är mycket osäkert om det nya direktivet kommer att lösa upp blockeringarna i godkännandeprocessen och utfallet kommer inte att påverkas av om direktivet införlivas i svensk rätt eller inte.

Under godkännandeprocessen har Sverige i princip alltid röstat för kommissionens förslag till beslut, ett förslag som utgår från den vetenskapliga riskbe-

dömningen. Att förbjuda odling av en genmodifierad gröda som bedömts vara lika säker för hälsa och miljö som den konventionella motsvarigheten vore att frånga den traditionen.

Nämnden har i sin helhet vid flera tillfällen påpekat att nuvarande lagstiftning är föråldrad och förespråkat en teknikneutral lagstiftning. Skulle Sverige av miljöpolitiska skäl till exempel förbjuda odling av herbicidtoleranta grödor bör det gälla alla grödor med den egenskapen, oavsett förädlingsmetod.

Beslut i detta ärende har efter föredragning av kanslichefen Marie Nyman fattats av ledamöterna Stefan Johansson, Marianne Pettersson, Johan Hultberg, Emma Nohrén (skiljaktig, se bilaga 1), Kristina Yngwe, Wiwi-Anne Johansson (skiljaktig, se bilaga 2), Lars Tysklind, Annika Eclund, Jens Sundström, Rishi Bhalerao, Tina D'Hertefeldt (skiljaktig, se bilaga 3), Anna Tunlid (skiljaktig, se bilaga 4) och Lars Ährlund-Richter samt tjänstgörande ersättarna Anders Forsberg och Rikard Holmdahl. Vid ärendets slutliga handläggning utan att delta i avgörandet deltog även ersättarna Mariette Andersson och Laura Parducci samt tjänstemännen Birgit Postol och Jenny Carlsson.

Stefan Johansson

Marie Nyman

Ledamoten Emma Nohrén (MP) är skiljaktig och anför följande:

Nämnden har fått möjlighet att yttra sig i frågan om Sverige ska införa ett nytt direktiv som ger enskilda medlemsländer möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av genetiskt modifierade växter inom sina territorier. Nämnden har tidigare fått möjlighet att yttra sig vid ett samråd i januari 2016 om samma direktiv. Nämnden valde då liksom nu att svara att den anser att det i dagsläget inte finns något behov av att genomföra direktivet.

Vi i Miljöpartiet de Gröna reserverar oss mot yttrandet. Vi anser att det inte är fullödigt och vill framföra våra synpunkter. Om direktivet träder i kraft anser vi att Sverige bör införliva detta i lag.

Att ha möjligheten att säga nej till odling av genetiskt modifierade växter behöver inte innebära att man använder den. Om vi däremot väntar med lagstiftning innebär det att vi inte kan använda lagen om vi skulle vilja eller behöva längre fram.

Det finns då vissa som argumenterar att vi kan vänta med att införa lagen tills vi ser ett behov av den. Vi anser att det vore oförsiktigt att försätta oss i en sådan situation. Det är då bättre att införa lagen och sedan använda den om behov uppstår.

Ledamoten Wiwi-Anne Johansson (V) är skiljaktig och anför följande:

Jag anser att direktivet bör införas då det är en grundläggande rättighet att varje land i demokratisk ordning ska kunna bestämma hur livsmedel produceras och hur landets markytor ska användas. Varje land ska själva kunna ta ställning till om de vill begränsa eller förbjuda odling av GMO-grödor.

Det är viktigt att medlemsländerna ska vara fria att göra sina egna bedömningar och fatta demokratiska beslut oavsett EFSA:s prövning. EFSA prövar inte alla aspekter och är inte ofelbart och det är därför rimligt att regeringen, möjligen riksdagen, ska ha möjlighet att stoppa odling av GMO även då experter har kommit fram till en annan slutsats.

Ledamoten Tina D'Hertefeldt är skiljaktig och anför följande:

Jag stöder utredningens förslag om att införa möjligheten för nationella förbud eller begränsningar av odling av genmodifierade växter i Miljöbalken på det sätt som föreslås. Utgångsläget för det nya direktivet är att försöka lösa problemet med godkännandeprocessen i det nuvarande direktivet. I yttrandet skrivs att "Det är mycket osäkert om det nya direktivet kommer att lösa upp blockeringarna i godkännandeprocessen och utfallet kommer inte att påverkas av om direktivet införlivas i svensk rätt eller inte." Jag anser att det är positivt att införa ändringarna i Miljöbalken så att lagstiftningen är på plats. Eftersom genmodifierade grödor bedöms i varje enskilt fall ("case-by-case") anser jag att det är svårt att ha en allmän uppfattning om huruvida det nya direktivet skulle påverka godkännandet av en GM-gröda positivt eller negativt. Det är möjligt att förändringen i direktivet kan ge en positiv effekt på godkännandeprocessen i EU.

Utredningen understryker vikten av att skydda forskningen om ett förbud eller en begränsning av en genetiskt modifierade gröda skulle införas, och föreslår att ett skydd av fältförsök införs i Miljöbalken. Jag stöder detta och anser att ett möjligt förbud därmed inte skulle försvåra möjligheten för forskning och utveckling. Det behöver inte heller bli en negativ signal till forskningen. Tvärtom kan ett införande av direktivet göra att en GMO-gröda kan bli godkänd i vissa EU-länder, medan det i dagens läge inte kommer till beslut.

Tina D'Hertefeldt
Forskare, Biologiska institutionen
Lunds universitet
tina.dhertefeldt@biol.lu.se

Ledamoten Anna Tunlid är skiljaktig och anför följande:

Jag anser att ändringsdirektivet bör införas i svensk lagstiftning på det sätt som utredningen föreslår. I utredningen framhålls att vi inte vet vilka grödor och egenskaper som kan bli aktuella i framtiden. Det går inte heller att utesluta att det kan uppkomma konflikter med de antagna miljöpolitiska målen. Det är nämligen inte givet att de riskbedömningar som genomförs av en GMO täcker alla de aspekter som miljömålen anger. Jag menar att ändringarna bör införas i miljöbalken så att lagstiftningen finns på plats om det skulle uppkomma en situation där det blir aktuellt att göra en sådan bedömning.

I övrigt delar jag nämndens uppfattning att det är viktigt att skydda forskning och utveckling genom att införa en särskild punkt i miljöbalken som innebär att ett odlingsförbud inte får begränsa möjligheterna till fältförsök.